

**Maloprodajno tržište javno dostupnih usluga lokalnih i međumjesnih poziva za pravna i fizička lica koji se pružaju na fiksnoj lokaciji
(komentari na Analizu)**

R.br.	Tekst na koji se odnosi komentar	Komentar Crnogorskog Telekoma	Odgovor Agencije na komentar
1.	<p>Definicija relevantnog tržišta usluga</p> <p>Supstituti pozivima koji potiču iz fiksnih komunikacionih mreža</p> <p>Pozivi iz mobilnih mreža</p> <p>Da bi se ove dvije vrste poziva mogle smatrati supstitutima, potrebno je da iste budu zamjenjive u oba smjera, a što ovdje nije slučaj.</p>	<p>Ako je predmet analize tržište fiksne, zasto je potrebno da postoji mogućnost supstitucije u oba smjera?</p>	<p>Činjenica je da je u mnogim zemljama prisutna tzv. <i>fiksno-mobilna supstitucija</i>, odnosno da se veliki broj korisnika preorijentisao na korišćenje samo usluga mobilne telefonije, iz kog razloga je komentar CT na mjestu. Međutim, supstitucija mora biti omogućena u oba smjera da bi se smatralo da su ove dvije usluge međusobno zamjenjive, odnosno nije dovoljno da je supstitucija omogućena u smjeru od jedne usluge ka drugoj, već mora postojati i obrnuto.</p> <p>Naime, potrebna je supstitucija u smislu SSNIP testa, odnosno u ovom konkretnom slučaju da pri malom ali značajnom i trajnom povećanju cijene poziva iz fiksne mreže CT za procenat od 5-10% dovoljno velik broj korisnika migrira od fiksne ka mobilnoj telefoniji. Međutim, i pored prednosti i funkcionalnosti mobilne telefonije, krajnji korisnici još uvijek zadržavaju fiksni telefonski priključak, o čemu sam po sebi govori broj korisnika fiksne telefonije CT koji se već godinama kreće oko brojke od 160.000.</p> <p>Ova problematika je obrađena u dokumentu <i>Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services</i> (OJ of the EC C 165/6 from 11.07.2002)</p> <p>Takođe, skrećemo pažnju da se dvije usluge po definiciji smatraju supstitutivnim ukoliko postoji zamjenjivost jedne sa drugom u oba smjera, i u smjeru ponude i u smjeru tražnje, bilo ili ne tržište</p>

			fiksne telefonije predmet analize.															
2.	<p>Definicija relevantnog tržišta usluga</p> <p>Supstituti pozivima koji potiču iz fiksnih komunikacionih mreža</p> <p>Pozivi iz mobilnih mreža</p> <table border="1" data-bbox="191 386 846 634"> <thead> <tr> <th></th> <th>Fiksna lokal on net</th> <th>Fiksna off net</th> <th>Mobilna on net</th> <th>Mobilna off net</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Fiksna</td> <td>0,0149</td> <td>0,0702</td> <td>0,1666</td> <td>0,1666</td> </tr> <tr> <td>Mobilna</td> <td>0,1428</td> <td>0,1428</td> <td>0,1071</td> <td>0,1428</td> </tr> </tbody> </table>		Fiksna lokal on net	Fiksna off net	Mobilna on net	Mobilna off net	Fiksna	0,0149	0,0702	0,1666	0,1666	Mobilna	0,1428	0,1428	0,1071	0,1428	<p>Uzete su cijene u periodu jakog saobraćaja i u Start paketu. Cijenimo da bi bilo relevantnije uzeti cijene iz paketa sa najvećim brojem korisnika...</p>	<p>Agencija prihvata ovaj komentar i uzeće u obzir cijene iz Smart plus 5 paketa.</p> <p>Međutim, i pored toga što Agencija prihvata ovaj komentar, iako ga Crnogorski Telekom nije tokom pomenutog javnog konsultativnog procesa koji se ticao Testa tri kriterijuma nije imao, ovo ne mijenja zaključke Agencije po ovom pitanju. Naime, i dalje ostaje činjenica da se upoređivanjem cijena poziva iz fiksne mreže ka mobilnim mrežama i poziva iz mobilnih mreža ka fiksnoj, može se zaključiti da su cijene poziva iz fiksne mreže ka mobilnim mrežama veće od cijena poziva iz mobilne mreže, a da s druge strane, cijene poziva iz fiksne mreže ka drugim fiksnim mrežama u Crnoj Gori su više nego duplo jeftinije od poziva iz mobilne mreže u druge mobilne mreže. Dakle, opet dolazimo na isto, tj. da ove vrste poziva nisu međusobno potpuno zamjenjive, te da se iz navedenih razloga pozivi koji potiču iz mobilnih mreža ne mogu smatrati supstitutima pozivima koji potiču iz fiksnih mreža</p>
	Fiksna lokal on net	Fiksna off net	Mobilna on net	Mobilna off net														
Fiksna	0,0149	0,0702	0,1666	0,1666														
Mobilna	0,1428	0,1428	0,1071	0,1428														
3.	<p>Definicija relevantnog tržišta usluga</p> <p>Supstituti pozivima koji potiču iz fiksnih komunikacionih mreža</p> <p>Pozivi iz mobilnih mreža</p> <p>Agencija smatra da se pozivi koji potiču iz mobilnih mreža na strani ponude ne mogu smatrati supstitutom pozivima</p>	<p>Trziste fiksne telefonije i sami pozivi iz fiksne mreze se sve vise zamjenjuju pozivima iz mobilne mreze. Fiksna telefonija postaje sva manje interesantna i korisnicima i investitorima dok se mobilna telefonija sve vise koristi. Shodno tome ne stoji zakljucak Agencije</p>	<p>Činjenica je da je u mnogim zemljama prisutna tzv. <i>fiksno-mobilna supstitucija</i>, odnosno da se veliki broj korisnika preorijentisao na korišćenje samo usluga mobilne telefonije, iz kog razloga je komentar CT na mjestu. Međutim, supstitucija mora biti omogućena u oba smjera da bi se smatralo da su ove dvije usluge međusobno zamjenljive, odnosno nije dovoljno da je supstitucija omogućena u smjeru od jedne usluge ka drugoj, već mora postojati i obrnuto.</p> <p>Naime, potrebna je supstitucija u smislu SSNIP testa, odnosno u ovom konkretnom slučaju da pri malom ali značajnom i trajnom povećanju cijene poziva iz fiksne mreže CT za procenat od 5-10% dovoljno velik broj korisnika migrira od fiksne ka mobilnoj</p>															

			<p>telefoniji. Međutim, i pored prednosti i funkcionalnosti mobilne telefonije, krajnji korisnici još uvijek zadržavaju fiksni telefonski priključak, o čemu sam po sebi govori broj korisnika fiksne telefonije CT koji se već godinama kreće oko brojke od 160.000.</p> <p>Ova problematika je obrađena u dokumentu <i>Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services</i> (OJ of the EC C 165/6 from 11.07.2002)</p>
4.	<p>Definicija relevantnog tržišta usluga</p> <p>Supstituti pozivima koji potiču iz fiksnih komunikacionih mreža</p> <p>Pozivi putem internet protokola (VoIP)</p> <p>Zbog nepostojanja posebnog virtuelnog kanala za prenos govora, kvalitet ove vrste VoIP poziva ne odgovara u potpunosti kvalitetu javno dostupne telefonske usluge u fiksnoj mreži, pa se i ne može smatrati supstitutom pozivima koji potiču iz fiksnih mreža</p>	<p>Na osnovu aktuelnog trenda rasta broja poziva posredstvom aplikacija globalnih internet provajdera, Skype, Viber, WhatsApp, Face time i dr, zaključujemo da kvalitet usluge nije od presudnog značaja za koriscenje ili nekorišćenje ove usluge. Zbog kvaliteta usluge korisnici se uobicajeno opredijele da promijene aplikaciju koju koriste za neku drugu od raspolozivih aplikacija globalnih internet provajdera. To je ocigledno iz svakodnevnog zivota i poznato je kako strucnoj tako i javnosti uopste da je ogroman porast koriscenja tih usluga. Zbog navedenog, Crnogorski Telekom se ne slaže sa zaključkom da se VoIP pozivi ne mogu smatrati supstitutom pozivima koji potiču iz fisnih mreža, već naprotiv oni to jesu u punom smislu te riječi. Ako govorimo jezikom brojki navescemo podatke iz saopštenja Zavoda za statistiku Crne Gore iz oktobra 2014</p>	<p>Agencija ne spori aktuelne trendove u broju korisnika IM aplikacija (Skype, Viber, WhatsApp), međutim argument da kvalitet ne odgovara u potpunosti kvalitetu javno dostupne telefonske usluge u fiksnoj mreži je presudan da Agencija ostaje na istom stanovištu, tj. da i dalje smatra da VoIP pozivi ne mogu da se smatraju supstitutom pozivima koji potiču iz fiksnih mreža.</p> <p>Takođe, Agencija smatra da je analizom ovog tržišta uzela u razmatranje dovoljno podataka za izvođenje ovakvog zaključka, te da dodatna razmatranja pitanja kvaliteta ne doprinose donošenju drugačijeg zaključka po ovom pitanju.</p> <p>Takođe, aktuelni trend rasta se ne može posmatrati u kontekstu vremenskog okvira u kojem je vršena analiza. Ukoliko u narednom periodu bude zadržan pomenuti trend rasta, a za očekivati je da hoće, a ukoliko se pri tom bude pojavio neki pozitivan trend rasta u kvalitetu pomenutih usluga, svakako da će Agencija to uzeti u obzir prilikom naredne analize ovog relevantnog tržišta.</p>

		<p>godine o istraživanju „Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u Crnoj Gori“, gdje stoji da oko 60% ljudi u Crnoj Gori koristi Internet, kao i da među aktivnostima koje su ispitanici najčešće preduzimali putem Interneta u privatne svrhe su telefoniranje putem Interneta/video razgovori, čak njih 80,5%. Takođe, prema raspoloživim informacijama iz 2013.godine broj Viber korisnika je iznosio 200 miliona u 193 zemlje tako da smramo da ove činjenice nepobitno govore u prilog naseg stava te da se ne može zanemarivati postojeća stvarnost</p>	
5.	<p>Definicija relevantnog tržišta usluga</p> <p>Supstituti pozivima koji potiču iz fiksnih komunikacionih mreža</p> <p>Pozivi putem internet protokola (VoIP)</p> <p>U skladu s navedenim, Agencija smatra da se prenos govora putem internet protokola (VoIP) ne može smatrati supstitutom standardnoj (PSTN/IMS) javno dostupnoj telefonskoj usluzi gledano na strani tražnje, dok jeste supstitut na strani ponude.</p>	<p>Potrebno je izmijeniti zaključak na osnovu prethodnih komentara</p>	<p>U skladu sa odgovorom na prethodni komentar, nije potrebno izmijeniti zaključak.</p>
6.	<p>Definicija relevantnog tržišta usluga</p> <p>Supstituti pozivima koji potiču iz fiksnih komunikacionih mreža</p> <p>Pozivi putem usluge izbora i predizbora operatora</p>	<p>Ovi pozivi jesu supstitutivna usluga pozivima iz fiksne mreže kako po svojoj definiciji tako i samoj realizaciji</p>	<p>Agencija je uzela u obzir da su usluge izbora i predizbora operatora efikasno implementirane, ali da nijesu u dovoljnoj mjeri zaživjele u Crnoj Gori, pa je stoga na stanovištu da pozivi putem usluge izbora i predizbora operatora nijesu supstitutivna usluga pozivima iz fiksne mreže.</p>

	<p>Uzevši u obzir da su korišćenje usluge izbora i predizbora operatora efikasno implementirane, ali da nijesu u dovoljnoj mjeri zaživjele u Crnoj Gori, Agencija je na stanovištu da pozivi putem usluge izbora i predizbora operatora nijesu supstitutivna usluga pozivima iz fiksne mreže</p>		<p>Agencija će pažljivo pratiti kretanja broja korisnika koji koriste ovu uslugu i adekvatno reagovati kada se ista bude mogla smatrati supstitutom poziva iz fiksne mreže.</p>
7.	<p>Definicija relevantnog tržišta usluga</p> <p>Supstituti pozivima koji potiču iz fiksnih komunikacionih mreža</p> <p>Pozivi prema brojevima u fiksnim mrežama i pozivi prema brojevima u mobilnim mrežama</p> <p>Na zamjenljivost poziva iz fiksnih mreža prema fiksnim mrežama pozivima prema mobilnim mrežama utiče niz faktora. Strana koja poziva, uvijek ima mogućnost, umjesto upućivanja poziva na broj u fiksnoj mreži, dobiti traženog korisnika na njegov broj u mobilnoj mreži, ukoliko ga krajnji korisnik posjeduje, što ukazuje da se, zbog dostupnosti pojedinog korisnika i putem broja u mobilnoj mreži, poziv upućen na broj u mobilnoj mreži može smatrati supstitutom usluzi poziva upućenom na broj u fiksnoj mreži. Treba uzeti u obzir i cijene poziva koji potiču iz fiksne mreže u mobilnu mrežu, koje su više od cijena poziva iz fiksne mreže u fiksnu mrežu, pa nije realno da će korisnik koji vodi računa o svojoj potrošnji, sve svoje pozive prema fiksnoj mreži zamijeniti pozivima prema mobilnim mrežama.</p> <p>Shodno navedenom, stepen supstitucije poziva iz fiksne u fiksnu mrežu pozivima iz fiksne u mobilnu, od strane cjenovno osjetljivog korisnika, realan je u situaciji kada je važno u tačno određenom trenutku uspostaviti poziv, stoga se pozivi iz fiksne u mobilnu mrežu u opisanoj</p>	<p>Pozivi iz fiksne sve više se supstituisu koriscenjem poziva putem Skype-a, Viber-a, Whats app-a, Face time i sl. Istrazivanja iz 2014. godine pokazuju da je aktivnost koju su ispitanici najčešće preduzimali putem Interneta u privatne svrhe telefoniranje putem Interneta/video razgovori (80,5%). Oko 64% domacinstava ima pristup internetu od kuće pa samim tim može koristiti navedene supstitutivne usluge što i čine</p>	<p>Agencija ne spori aktuelne trendove u broju korisnika IM aplikacija (Skype, Viber, WhatsApp), međutim argument da kvalitet ne odgovara u potpunosti kvalitetu javno dostupne telefonske usluge u fiksnoj mreži je presudan da Agencija ostaje na istom stanovištu, tj. da i dalje smatra da VoIP pozivi ne mogu da se smatraju supstitutom pozivima koji potiču iz fiksnih mreža.</p> <p>Takođe, Agencija smatra da je analizom ovog tržišta uzela u razmatranje dovoljno podataka za izvođenje ovakvog zaključka, te da dodatna razmatranja pitanja kvaliteta ne doprinose donošenju drugačijeg zaključka po ovom pitanju.</p> <p>Takođe, aktuelni trend rasta se ne može posmatrati u kontekstu vremenskog okvira u kojem je vršena analiza. Ukoliko u narednom periodu bude zadržan pomenuti trend rasta, a za očekivati je da hoće, a ukoliko se pri tom bude pojavio neki pozitivan trend rasta u kvalitetu pomenutih usluga, svakako da će Agencija to uzeti u obzir prilikom naredne analize ovog relevantnog tržišta.</p>

	<p>situaciji mogu smatrati supstitutom.</p> <p>Agencija smatra da je ovaj oblik supstitucije potrebno posmatrati i imajući u vidu odlazne pozive upućene iz fiksnih prema mobilnim mrežama. Analizirajući broj poziva iz fiksnih mreža ka fiksnim i mobilnim mrežama, Agencija zaključuje da korisnici sve više ove dvije usluge smatraju sličnim iako se ne mogu smatrati supstitutima.</p> <p>Agencija smatra da korisnici pozive ka fiksnim i pozive prema mobilnim mrežama smatraju komplementarnim uslugama, posebno zato što ugovaranjem javno dostupne telefonske usluge na fiksnoj lokaciji, korisnici ne razdvajaju ove vrste poziva, odnosno istovremeno ostvaruju mogućnost poziva prema fiksnim i mobilnim mrežama.</p>		
8.	<p>Test tri kriterijuma</p> <p>Prvi kriterijum: prisutnost visokih i trajnih prepreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode</p> <p>Strukturne prepreke ulaska na tržište</p> <p>a) nadzor nad infrastrukturom, koji predstavlja visoku prepreku razvoju infrastrukturne konkurencije</p>	<p>CT ima razvijenu ponudu na veleprodajnom tržištu koja omogućava drugim operatorima direktan ili indirektan pristup CT mreži.</p> <p>Veličina tržišta se može smatrati demotivirajućim faktorom za druge potencijalne pružaoce ove usluge jer nisu spremni na ulaganja obzirom na mali potencijal tržišta .</p>	<p>Nakon postupka provjere ispunjenosti uslova iz Testa tri kriterijuma Agencija je dokazala da su kumulativno ispunjena sva tri potrebna uslova iz Testa, te da je predmetno relevantno tržište podložno ex-ante regulaciji. Agencija je sprovela javni konsultativni postupak u periodu od 05.05.2015. do 05.06.2015. povodom Nacrta dokumenata o sprovedenom Testu tri kriterijuma na tržištima određenim ranijom Odlukom Agencije, među kojima je i ovo relevantno tržište. Agencija je, nakon prijema primjedbi, komentara i sugestija operatora u javnom konsultativnom postupku, pripremila Pregled odgovora na iste i pristupila sprovođenju postupka analize relevantnih tržišta. U pomenutim komentarima Agencija je osporila stavove Crnogorskog Telekomu po pitanju zadovoljenja Testa tri kriterijuma od strane ovog tržišta, pri čemu napominjemo da Crnogorski</p>

			<p>Telekom u pomenutom javnom konsultativnom procesu nije imao komentar na ovaj dio teksta.</p> <p>Takođe, skrećemo pažnju da je Agencija prilikom sprovođenja Testa tri kriterijuma uzela u obzir geografsku rasprostranjenost pristupne (mrežne) infrastrukture Crnogorskog Telekoma, te činjenicu da je ista građena tokom dugog perioda, odnosno u periodu kada je Crnogorski Telekom bio javno preduzeće i u periodu kada je uživao ekskluzivna prava, i zaključila da repliciranje pomenute infrastrukture za pružanje javno dostupne telefonske usluge nije ekonomski opravdano.</p> <p>Ovakvo stanovište na kojem Agencija i dalje ostaje, je dodatno potvrđeno od strane Agencije za zaštitu konkurencije, tj. dobijeno je pozitivno mišljenje na Testove tri kriterijuma sprovedenim na relevantnim tržištima (dopis 02-54/4 od 10.06.2015)</p>
9.	<p>Test tri kriterijuma</p> <p>Prvi kriterijum: prisutnost visokih i trajnih prepreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode</p> <p>Strukturne prepreke ulaska na tržište</p> <p>a) nadzor nad infrastrukturom, koji predstavlja visoku prepreku razvoju infrastrukturne konkurencije</p> <p>Iz svega prethodno navedenog, Agencija zaključuje kako postoje visoke prepreke razvoju infrastrukturne konkurencije.</p> <p>Međutim, potrebno je naglasiti da postojanje veleprodajnih ponuda putem kojih operatori mogu</p>	<p>CT se ne slaze sa zakljuckom jer vec 5 godina postoje veleprodajne ponude CT koje drugim operatorima omogucavaju direktan ili indirektan pristup tako da barijere ne postoje. Iskustva drugih zemalja pokazuju da razvijena veleprodajna ponuda (kakva jeste ponuda CT) jeste dovoljna za razvoj konkurentnosti na tržištu, tako da se ne može smatrati da u odsustvu regulacije, a zbog nadzora infrastrukture, tržište ne bi težilo efikasnoj konkurenciji. Kada bi postojala ova strukturna barijera to bi svakako moglo znacajno uticati na razvoj konkurentnosti (kao jedan od najznačajnijih podkriterijuma), ali to nije slucaj tako da smatramo da ovaj</p>	<p>Pogledati odgovor na prethodni komentar.</p> <p>Pored navedenog, postojanje veleprodajnih ponuda putem kojih operatori mogu ostvariti direktni ili indirektni pristup mreži bivšeg monopoliste, ne može u potpunosti ukloniti već samo ublažiti postojanje visokih prepreka razvoju infrastrukturne konkurencije, koje i dalje ostaju, a što je potvrđeno i ranije pomenutim dopisom Agencije za zaštitu konkurencije br. 02-54/4 od 10.06.2015. godine.</p>

	ostvariti direktni ili indirektni pristup mreži bivšeg monopoliste, ne može u potpunosti ukloniti već samo ublažiti postojanje visokih prepreka razvoju infrastrukturne konkurencije.	kriterijum Testa 3 kriterijuma nije zadovoljen na ovom trzistu.	
10.	<p>Test tri kriterijuma</p> <p>Prvi kriterijum: prisutnost visokih i trajnih prepreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode</p> <p>Strukturne prepreke ulaska na tržište</p> <p>d) prepreke prelaska za krajnje korisnike</p>	Trošak privlačenja novih ili zadržavanja postojećih korisnika postoji I kod CT-a pa isto ne bi trebalo smatrati preprekom za ulazak na tržište od strane drugih operatora. Takodje, trošak oglašavanja svog tržišnog imena i trošak stvaranja slike kvalitetnog i pouzdanog pružaoca usluge postoji za sve pružaoce usluga i u svim djelatnostima.	<p>Agencija ne spori da privlačenje novih ili zadržavanje postojećih korisnika predstavlja trošak za Crnogorski Telekom, niti je to sporila prilikom Testa tri kriterijuma. Međutim, Crnogorski Telekom, kao bivši monopolist, predstavlja vrlo snažno i prepoznatljivo tržišno ime koje je poznato gotovo svim privatnim korisnicima i koji u slučaju sličnih maloprodajnih cijena koje nude ostali operatori na tržištu nemaju potrebu za promjenom operatora, dok s druge strane, novi operatori nemaju toliko snažno i prepoznatljivo tržišno ime iz čega proizlazi da moraju uložiti dodatne napore kao i novčana sredstva kroz oglašavanje svog tržišnog imena i stvaranja slike kvalitetnog i pouzdanog operatora kako bi isti postao prepoznatljiv, a samim tim i zanimljiv krajnjim korisnicima.</p> <p>Dakle, nije sporan trošak već razlika u trošku koje ima Crnogorski Telekom i novi operator da bi postigli istu stvar, što Agencija smatra preprekom za ulazak na tržište.</p>
11. i 12.	<p>Test tri kriterijuma</p> <p>Prvi kriterijum: prisutnost visokih i trajnih prepreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode</p> <p>Zaključak o prvom kriterijumu</p> <p>Na osnovu svih činjenica iznesenih u prvom kriterijumu, Agencija zaključuje da na tržištu javno dostupne telefonske usluge u lokalnom i međumjesnom</p>	<p>11. Smatramo da to nije dokazano kroz provedeni test tri kriterijuma jer nijesu uzete u obzir cinjenice date u prethodnim CT komentarima.</p> <p>12. CT se ne slaze s ovim komentarom uz prethodno nevedenu argumentaciju koja ukazuje na cinjenice koje je trebalo uzeti u obzir prilikom donosenja zaključka.</p>	<p>Agencija je kroz Test tri kriterijuma zaključila da je prvi kriterijum zadovoljen. Svi komentari koje je dao Crnogorski Telekom su uzeti u obzir u i skladu sa njima Agencija je izmjenila svoje stanovište u mjeri mogućeg, što u krajnjem nije imalo uticaja na ovakav zaključak Agencije, koji je dodatno potvrđen od strane Agencije za zaštitu konkurencije, tj. dobijeno je pozitivno mišljenje na Testove tri kriterijuma sprovedenim na relevantnim tržištima (dopis 02-54/4 od 10.06.2015)</p>

	<p>saobraćaju koje se pruža na fiksnoj lokaciji za fizička i pravna lica postoje strukturne prepreke ulaska na tržište. S druge strane, na istom tržištu ne postoje pravne ili regulatorne prepreke ulaska na tržište.</p> <p>S obzirom da se generalno smatra da pravne ili regulatorne prepreke predstavljaju relativno manja ograničenja u odnosu na strukturne barijere, Agencija zaključuje da je proi kriterijum zadovoljen.</p>								
13.	<p>Test tri kriterijuma</p> <p>Drugi kriterijum: struktura tržišta koja ne teži razvoju efikasne tržišne konkurencije unutar odgovarajućeg vremenskog okvira</p> <p>a) tržišni udjeli operatora</p> <p>Tržišni udio Crnogorskog Telekoma po broju korisnika</p> <table> <tr> <td>2012</td> <td>2013</td> <td>2014</td> </tr> <tr> <td>98.16%</td> <td>98.12%</td> <td>98.41%</td> </tr> </table>	2012	2013	2014	98.16%	98.12%	98.41%	<p>Po nasoj evidenciji na kraju decembra 2012, 2013 i 2014 trzisno ucesce Telekoma je bilo 98.15%, 98.25% i 98.39%, respektivno.</p>	<p>Agencija je pomenute podatke dala u Analizi ovog relevantnog tržišta na osnovu popunjenih upitnika koje je dobila od operatora. Ne ulazeći u pitanje moguće greške prilikom obrade podataka, Agencija prihvata kao relevantne podatke iz evidencije Crnogorskog Telekoma, a koji su dati u ovom komentaru. Napominjemo ipak da su u pitanju minorne razlike, koje ne mogu imati značajnijeg uticaja na dalje zaključke koje je Agencija donijela na osnovu istih.</p>
2012	2013	2014							
98.16%	98.12%	98.41%							
14.	<p>Test tri kriterijuma</p> <p>Drugi kriterijum: struktura tržišta koja ne teži razvoju efikasne tržišne konkurencije unutar odgovarajućeg vremenskog okvira</p> <p>a) tržišni udjeli operatora</p> <p>Naime, kao što je ranije u dokumentu već navedeno, javno dostupna telefonska usluga se, analizirajući podatke s tržišta, i dalje smatra glavnom uslugom koju</p>	<p>Na trzistu pristupa Internetu i TV uslugama konkurencija je sve izrazenija (sirenje postojecih konkurenata, ulazak novih, akvizicije...) sto se ne moze smatrati zanemarljivim faktorom za CT poziciju na trzistu. Trzisno ucesce Telekoma je palo u periodu 2012.-2014. (ne znacajno, ali kako se konkurencija stalno povecava, za ocekivati je da ce se ovaj trend nastaviti).</p>	<p>Agencija će pažljivo pratiti kretanja na tržištu pristupa Internet TV uslugama, a sasvim sigurno da će u narednoj analizi ovog tržišta to pitanje biti podrobnije obrađeno ukoliko rastuća konkurencija koju CT pominje u svom komentaru u krajnjem zaista i dovede do značajnih promjena na tržištu Internet TV usluga.</p>						

	<p>novi operatori nude krajnjim korisnicima. Novi operatori krajnjim korisnicima nude i uslugu širokopoljnog pristupa Internetu i uslugu IPTV-a, međutim, glavni izvor prihoda istima čini javno dostupna telefonska usluga odnosno na tom maloprodajnom tržištu novi operatori imaju najveći tržišni udio. Ugrožavanjem tržišnog udjela novih operatora na spomenutom tržištu automatski bi u budućem periodu bio ugrožen tržišni udio istih i na horizontalno povezanim maloprodajnim tržištima (maloprodajno tržište širokopoljne usluge Interneta i usluge IPTV-a) odnosno efikasna tržišna konkurencija na horizontalno povezanim maloprodajnim tržištima.</p>		
<p>15.</p>	<p>Test tri kriterijuma</p> <p>Drugi kriterijum: struktura tržišta koja ne teži razvoju efikasne tržišne konkurencije unutar odgovarajućeg vremenskog okvira</p> <p>b) cjenovna kretanja</p> <p>Crnogorskom Telekomu je Rješenjem Agencije na osnovu ranije važećeg Zakona o elektronskim komunikacijama određen status operatora sa značajnom tržišnom snagom na ovom tržištu, koji status mu je i dalje ostao saglasno članu 200 važećeg Zakona o elektronskim komunikacijama, iz čega proizlazi da na tržište nije u mogućnosti uvesti novi tarifni paket ili opciju, koja uključuje javno dostupnu telefonsku uslugu, bez prethodne saglasnosti Agencije. Saglasno navedenom, na tržištu javno dostupne telefonske usluge se nisu pojavili paketi kod kojih postoji istiskivanje</p>	<p>Promotivne akcije nijesu karakteristicne samo za oblast telekomunikacija vec za sve oblasti poslovanja. Ne mogu se smatrati preprekom za ulazak na trziste za nove pruzaoce usluga. Svi ucesnici na trzistu (postojeci ili novi) imaju promo akcije s tim sto ne smatramo da one mogu obezbijediti povećanje ili zadržavanje tržišnog učešća ako, prije svega, nije obezbijeđen kvalitet proizvoda.</p> <p>Takođe, svaki novi provajder pri ulasku na tržište ima određene troškove kako bi se približio korisnicima i izgradio imidž, bez obzira na to da li na tržištu postoji efikasna konkurencija ili ne.</p>	<p>Uzimamo k znanju obavještenje o učestalosti promo akcija CT na TV i Internet tržištu. Čim takve akcije dovedu do iole značajnijih promjena na tržištu poziva iz fiksne mreže, Agencija će pristupiti izradi nove analize kojom će obuhvatiti te eventualne promjene i adekvatno tome donijeti odluku o nametanju regulatornih obaveza novim operatorima i/ili o nastavku i/ili ukidanju ranije nametnutih obaveza postojećim operatorima.</p> <p>Pitanje troškova novog operatora koje isti ima prilikom ulaska na tržište, a u cilju izgradnje imidža i približavanja korisnicima, odnosno razlike tih i troškova Crnogorskog Telekoma na održavanju imidža i zadržavanju postojećih korisnika, već je obrađeno kroz odgovor na komentar broj 10.</p>

	<p>cijena.</p> <p>Međutim, uprkos navedenom Crnogorski Telekom, koristeći mogućnosti da na tržište uvodi određene promotivne akcije u kojima su uslovi postavljeni na način da otežavaju djelovanje ostalih operatora koji posluju na tržištu.</p>		
<p>16. i 17.</p>	<p>Test tri kriterijuma</p> <p>Drugi kriterijum: struktura tržišta koja ne teži razvoju efikasne tržišne konkurencije unutar odgovarajućeg vremenskog okvira</p> <p>c) nadzor infrastrukture kod koje postoje visoke prepreke razvoju infrastrukturne konkurencije</p> <p>Navedeni podkriterijum je isti kao kod prvog kriterijuma, a jedina razlika je u činjenici da je u drugom kriterijumu navedeno potrebno uzeti kao potencijalnu prepreku da tržište teži efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Po mišljenju Agencije, postojeću veleprodajnu ponudu indirektnog pristupa ne koristi ni jedan WLR operator, tako da ista nije dovoljna da bi tržište, u odsustvu regulacije, a vodeći računa o činjenici da je Crnogorski Telekom jedini infrastrukturni operator na tržištu težilo efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Dokaz navedene tvrdnje vidljiv je u činjenici da je, usprkos postojanju veleprodajne usluge izbora i predizbora operatora, odnosno ponude indirektnog pristupa u relevantnom periodu za koji su se prikupljali podaci iz upitnika, tržišni udio Crnogorskog Telekoma i dalje vrlo visok.</p>	<p>16. CT ima razvijenu ponudu na veleprodajnom tržištu koja omogućava drugim operatorima direktan ili indirektan pristup CT mreži. Razlog nedovoljnog koriscenja ove usluge na veleprodajnom tržištu nijesu strukturne prepreke već veličina tržišta koja demotivise druge potencijalne pružaoce ove usluge u smislu da nijesu spremni na ulaganja obzirom na mali potencijal tržišta.</p> <p>17. Iskustva drugih zemalja pokazuju da razvijena veleprodajna ponuda (kakva jeste ponuda CT) jeste dovoljna za razvoj konkurentnosti na tržištu, tako da se ne može smatrati da u odsustvu regulacije a zbog nadzora infrastrukture, tržište ne bi težilo efikasnoj konkurenciji. Kada bi postojala ova strukturna barijera to bi svakako moglo znacajno uticati na razvoj konkurentnosti (kao jedan od najznačajnijih podkriterijuma), ali to nije slucaj tako da smatramo da ovaj kriterijum Testa 3 kriterijuma nije</p>	<p>Po mišljenju Agencije, postojanje veleprodajnih ponuda putem kojih operatori mogu ostvariti direktni ili indirektni pristup mreži Crnogorskog Telekoma, a koju ne koristi ni jedan WLR operator, nije dovoljno da bi tržište, u odsustvu regulacije, a vodeći računa o činjenici da je Crnogorski Telekom jedini infrastrukturni operator na tržištu, težilo efikasnoj tržišnoj konkurenciji. Dokaz navedene tvrdnje vidljiv je u činjenici da je, usprkos postojanju veleprodajne usluge izbora i predizbora operatora, odnosno ponude indirektnog pristupa u relevantnom periodu za koji su se prikupljali podaci iz upitnika, tržišni udio Crnogorskog Telekoma i dalje vrlo visok.</p> <p>Ovakav stav Agencije je dodatno potvrđen od strane Agencije za zaštitu konkurencije, tj. dobijeno je pozitivno mišljenje na Testove tri kriterijuma sprovedenim na relevantnim tržištima (dopis 02-54/4 od 10.06.2015)</p>

		zadovoljen na ovom trzistu.	
18. i 19.	<p>Test tri kriterijuma</p> <p>Drugi kriterijum: struktura tržišta koja ne teži razvoju efikasne tržišne konkurencije unutar odgovarajućeg vremenskog okvira</p> <p>Zaključak o drugom kriterijumu</p> <p>Na osnovu svih činjenica iznesenih u drugom kriterijumu, Agencija zaključuje da tržište javno dostupne telefonske usluge u lokalnom i međumjesnom saobraćaju koja se pruža na fiksnoj lokaciji za fizička i pravna lica ne bi, u odsustvu regulacije, težilo efikasnoj tržišnoj konkurenciji.</p> <p>U skladu s navedenim Agencija zaključuje da je drugi kriterijum zadovoljen.</p>	<p>18.Smatramo da to nije dokazano kroz provedeni test tri kriterijuma jer nijesu uzete u obzir cinjenice date u prethodnim CT komentarima</p> <p>19. CT se ne slaže s ovim komentarom uzpredhodno iznijetu argumentaciju</p>	<p>Svi komentari koje je dao Crnogorski Telekom su uzeti u obzir u i skladu sa njima Agencija je izmjenila svoje stanovište u mjeri mogućeg, što u krajnjem nije imalo uticaja na ovakav zaključak Agencije, koji je dodatno potvrđen od strane Agencije za zaštitu konkurencije, tj. dobijeno je pozitivno mišljenje na Testove tri kriterijuma sprovedenim na relevantnim tržištima (dopis 02-54/4 od 10.06.2015.)</p>
20. i 21.	<p>Test tri kriterijuma</p> <p>Zaključak o trećem kriterijumu</p> <p>Na osnovu svih činjenica iznesenih u trećem kriterijumu, Agencija zaključuje da, za tržište javno dostupne telefonske usluge u lokalnom i međumjesnom saobraćaju koja se pruža na fiksnoj lokaciji za fizička i pravna lica, propisi o zaštiti konkurencije, odnosno ex-post regulacija, ne omogućavaju na odgovarajući način otklanjanje nedostataka na tržištu.</p> <p>U skladu s navedenim, Agencija zaključuje da je treći kriterijum zadovoljen.</p>	<p>20. Smatramo da je ovaj zakljucak ne stoji jer je kaznena politika propisana Zakonom o zastiti konkurencije izuzetno efikasan mehanizam I bez obzira sto po svojoj prirodi jete ex post regulacija u suštini itekako predstavlja ex ante regulaciju jer preventivno djeluje.</p> <p>21. Zakljucak ne stoji -prema prethodnim komentaru</p>	<p>Agencija smatra da je u tekstu koji se odnosi na treći kriterijum na jasan način objasnila razliku između mehanizama ex-ante i ex-post regulacije, na osnovu čega je izvela zaključak da ex-post regulacija ne omogućava na odgovarajući način otklanjanje tržišnih nedostataka, tako da i dalje postoji potreba za primjenom ex-ante regulacije.</p>

<p>22.</p>	<p>Mišljenje nadležnog regulatornog tijela o utvrđivanju je li relevantno tržište podložno prethodnoj regulaciji</p> <p>Prema mišljenju Agencije, a kako je i dokazano u poglavljima 3.1, 3.2 i 3.3 ovog dokumenta, relevantno tržište javno dostupne telefonske usluge u lokalnom i međumjesnom saobraćaju koje se pruža na fiksnoj lokaciji za fizička i pravna lica je podložno prethodnoj (<i>ex-ante</i>) regulaciji i to iz razloga što je zadovoljen Test tri kriterijuma shodno članu 65 Zakona o elektronskim komunikacijama .</p> <p>U skladu s navedenim, odnosno činjenicom da je Agencija utvrdila, da su ispunjeni svi uslovi iz Testa tri kriterijuma, odnosno da je tržište podložno ex ante regulaciji, nastaviće se postupak analize tržišta koji uključuje procjenu postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom, utvrđivanje svih postojećih i potencijalnih prepreka razvoju efikasne tržišne konkurencije, kao i određivanja razumnih, proporcionalnih i adekvatnih regulatornih obaveza operatorima za koje se utvrdi da imaju status operatora sa značajnom tržišnom snagom.</p>	<p>Prema ocjeni CT tj prethodno datim komentarima ovo relevantno tržište nije prošlo test tri kriterijuma te ne stoji zaključak da su ispunjeni uslovi za nastavak postupka analize tržišta</p>	<p>Iz svega navedenog u tekstu Analize, uzimajući pri tom komentare od strane Crnogorskog Telekomu, Agencija je zaključila da ovo relevantno tržište zadovoljava Test tri kriterijuma, te da podliježe regulaciji od strane Agencije. Ovakav stav Agencije je dodatno potvrđen od strane Agencije za zaštitu konkurencije, tj. dobijeno je pozitivno mišljenje na Testove tri kriterijuma sprovedenim na relevantnim tržištima (dopis 02-54/4 od 10.06.2015.)</p>
<p>23.</p>	<p>Analiza relevantnog tržišta</p> <p>Tržišni udio operatora na relevantnom tržištu i izmjene u strukturi u dužem vremenskom periodu</p> <p>Tržišni udio Crnogorskog Telekomu po broju korisnika na kraju 2014. godine je iznosio 98.41%</p>	<p>Na kraju decembra 2014. CT ucesce je bilo 98.39%.</p>	<p>Agencija je pomenute podatke dala u Analizi ovog relevantnog tržišta na osnovu popunjenih upitnika koje je dobila od operatora. Ne ulazeći u pitanje moguće greške prilikom obrade podataka, Agencija prihvata kao relevantne podatke iz evidencije Crnogorskog Telekomu, a koji su dati u ovom komentaru. Napominjemo ipak da su u pitanju minorne razlike, koje ne mogu imati značajnijeg uticaja na dalje zaključke koje je Agencija donijela na</p>

			osnovu istih.
24.	<p>Prepreke u razvoju tržišne konkurencije</p> <p>Značajna tržišna snaga na pojedinačnom tržištu</p> <p>Agencija smatra da Crnogorski Telekom kao operator sa značajnom tržišnom snagom, u odsustvu regulacije, može postaviti barijere za ulazak na tržište kojim će onemogućiti pojavljivanje novih operatora. Takođe, Agencija smatra da Crnogorski Telekom može cjenovnom diskriminacijom istisnuti postojeću konkurenciju, i biti u poziciji da manje investira, povećava troškove i snižava nivo kvaliteta usluge, na štetu krajnjeg korisnika.</p>	Stvarna situacija je upravo suprotna. Pokazuje se da ovo nije slučaj (stalne investicije koje su i prethodno opisane, sve veća konkurencija na tržištu pristupa Internetu, televizije...).	Agencija ostaje na istom stanovištu. Ne radi se o tome da li je nešto slučaj ili ne, već da li može biti, što je upravo Agencija i navela u komentarisanim tekstu. Sve dok postoji takva mogućnost, Agencija će je uzimati u obzir.
25.	<p>Određivanje regulatornih obaveza za operatore sa značajnom tržišnom snagom</p> <p>Obaveze na veleprodajnom nivou</p> <p>Obaveza mogućnosti izbora/predizbora operatora</p> <p>U sprovođenju ove obaveze, Crnogorski Telekom je dužan izvršiti prilagođavanja na centralama na kojima su priključeni krajnji korisnici, na način da se pozivi krajnjih korisnika za koje je usluga izbora operatora omogućena, automatski prenose prema mreži operatora kojeg su krajnji korisnici odabrali, a bez potrebe biranja kratkog koda za odabir operatora od strane krajnjih korisnika</p>	Treba da stoji „predizbora operatora“. Usluga izbora operatora podrazumijeva biranje kratkog koda za izbor.	Prihvata se, radi se o štamparskoj grešci.
26.	<p>Određivanje regulatornih obaveza za operatore sa značajnom tržišnom snagom</p> <p>Obaveze na veleprodajnom nivou</p>	CT već ima objavljene uslove za pružanje usluga izbora i predizbora operatora u svojoj Referentnoj interkonekcionoj ponudi. Ove cijene	Agencija je i u nacrtu Analize, u dijelu koji se odnosi na obaveze na veleprodajnom nivou, poglavlje <u>obaveza objavljivanja podataka</u> , navela da je Crnogorski Telekom, shodno obavezi

<p>Obaveza mogućnosti izbora/predizbora operatora</p> <p>a) Obaveza objavljivanja podataka</p> <p>Crnogorski Telekom je u obavezi da pripremi i dostavi Agenciji na davanje saglasnosti Segment Referentne interkonekcione ponude za uslugu izbora i predizbora operatora najkasnije u roku od 90 dana od dana stupanja na snagu Rješenja. Detalji vezani za pružanje usluga izbora i predizbora operatora (tehničke specifikacije, uslovi, rokovi, cijene, itd.) trebaju biti definisani u Segmentu Referentne interkonekcione ponude Crnogorskog Telekoma.</p>	<p>su troškovno zasnovane na osnovu rješenja iz juna 2013.godine u vezi sa analizom "Tržišta poziva koji potiču iz javne telefonske mreže i koji se pružaju na fiksnoj lokaciji – veleprodajni nivo". Usklađivanje tih cijena biće eventualno sprovedeno nakon donosenja Odluke Agencije o potvrđivanju troškovnog modela CT za 2014. godinu. Takođe, svi ostali uslovi pružanja ovih usluga su definisani u analizi ovog veleprodajnog tržišta.</p> <p>Kako se analizom ovog tržišta cija je analiza ovog konsultativnog procesa ne određuju nove (promijenjene) veleprodajne obaveze CT-u, niti se istim stavlja van snage konkretno rješenje koje se odnosi upravo na veleprodajno tržište, smatramo da veleprodajne obaveze ne treba detaljno da se propisuju ovim rješenjem. Ukoliko se insistira na njima, u ovom dokumentu je moguće samo navesti da su veleprodajne obaveze u dijelu izbora/predizbora operatora bliže određene rješenjem agencije u vezi sa analizom tržišta poziva koji potiču iz javne telefonske mreže i koji se pružaju na fiksnoj lokaciji – veleprodajni nivo.</p>	<p>transparentnosti propisanoj u sklopu regulatornih obaveza nakon prvog kruga analize ovog relevantnog tržišta, kao operator sa značajnom tržišnom snagom, objavio Referentnu interkonekcionu ponudu u februaru 2011. godine, kojom je definisao uslove pružanja i cijene usluga izbora i predizbora operatora.</p> <p>U ovom krugu relevantnog tržišta Agencija potvrđuje obavezu objavljivanja podataka koja se odnosi na uslugu izbora i predizbora operatora pa shodno navedenom, Agencija djelimično prihvata komentar i izvršice usklađivanje rokova.</p>
--	---	--

		U suprotnom, imaćemo kontradiktornost po pitanju rokova za ispunjenje jedne te iste obaveze.	
27.	<p>Određivanje regulatornih obaveza za operatore sa značajnom tržišnom snagom</p> <p>Obaveze na maloprodajnom nivou</p> <p>Obaveza regulacije cijena maloprodajnih usluga</p> <p>Zabrana obračunavanja previsokih cijena i ograničavanja konkurencije određivanjem preniskih cijena</p> <p>Metod ograničavanja maloprodajnih cijena i metoda troškovne orijentisanosti su jedine metode koje mogu ograničiti ili onemogućiti praksu obračunavanja previsokih ili preniskih cijena od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom.</p>	<p>Nijesu jedine već u skladu sa Zakonom o elektronskim komunikacijama postoje i druge (prethodno pomenute) metode regulacije maloprodajnih cijena. Najčešći metod koji koriste regulatori u EU i Regionu (iako su rijetki slučajevi regulacije maloprodajnih cijena) je regulacija putem metode „regulacije pojedinačnih cijena usluga“. Cijenimo da se metodom koji primjenjuje crnogorski regulator, a koji pretpostavlja uglavnom primjenu cijena „direktno iz modela“ tj iz iz liste jedinичnih cijena sadržane u trsokovnom modelu ne postize svrha regulacije a može prouzrokovati ceste promjene cijene (na godisnjem nivou) pri čemu buduci da isključivo zavise od troškova cijene mogu biti i smanjivane i povećavane što bi izazvalo pozitivnu percepciju regulacije cijena koje provodi Agencija.</p>	<p>U predloženom tekstu briše se riječ “jedine”, pri čemu Agencija insistira na primjeni usvojenog modela, bez obzira da li će njegovom primjenom cijene biti smanjivane ili povećavane.</p>